

ПРОЕКТ КОНЦЕПЦІЇ

Загальнодержавної програми

з освіти у сфері прав людини

1. Загальна частина

Проект концепції Загальнодержавної програми з освіти у сфері прав людини є першим кроком до розробки такої Програми, що визначатиме стратегію розвитку освіти у сфері прав людини в Україні і план дій щодо її реалізації.

Процес підготовки Загальнодержавної програми є відповіддю на основні проблемні позиції, на які неодноразово протягом багатьох років звертали увагу громадські організації у своїх заявах і доповідях на національному і міжнародному рівнях.

Загальною проблемою для України є низький рівень поінформованості громадськості про права людини та основоположні свободи, механізми їх захисту.

Однією із головних причин цієї проблеми є відсутність офіційної моделі безперервної системи освіти у сфері прав людини в Україні. І в першу чергу не вистачає визнання з боку держави наявності цієї проблеми, готовності оцінити ситуацію такою, як вона є, не намагаючись прикрасити і відзвітуватися формально.

У результаті залишається практика підміни змісту розуміння прав людини, що, на жаль, дозволяє маніпулювати громадською думкою, використовувати права людини як політичний інструмент.

Разом з тим, на міжнародному рівні відбуваються процеси розвитку освіти у сфері прав людини, формується відповідний практичний досвід. Покладаючись на десятилітні досягнення і недоліки освіти у сфері прав людини Організації Об'єднаних Націй (1995-2004 роки), 10 грудня 2004 року Генеральна Асамблея ООН проголосила Всесвітню програму освіти у сфері прав людини, починаючи з 2005 року і не обмежуючи строк її дії. Було запропоновано розпочати з системи початкової і середньої шкільної освіти. Цьому присвячений Перший етап плану дій на 2005-2007 роки. Згодом його подовжили до 2009, втім він залишається актуальним, зокрема для України. Наша держава, на жаль, досі не має національного плану дій щодо освіти у сфері прав людини.

Наразі в Україні відбувається процес реформування системи освіти, відбулися зміни у політиці держави, що дозволяє системно підійти до питання освіти у сфері прав людини на національному рівні.

Тепер розробка Загальнодержавної програми освіти у сфері прав людини стала обов'язком держави - частиною Національної стратегії у сфері прав людини і плану дій щодо її виконання.

2. Мета програми

Метою програми є забезпечення функціонування цілісної системи освіти у сфері прав людини в Україні відповідно до принципів Всесвітньої програми освіти у сфері прав людини.

Головним результатом програми є запровадження системного підходу до освіти у сфері прав людини в системі початкової і середньої освіти. Це покладе початок формуванню безперервної системи освіти у сфері прав людини протягом усього життя.

3. Етапи реалізації

Загальнодержавна програма освіти у сфері прав людини визначатиме стратегічні напрямки з урахуванням національного контексту і базуватиметься на попередніх зусиллях і досягненнях.

Схема реалізації Загальнодержавної програми освіти у сфері прав людини буде розрахована на 3 роки і базуватиметься на керівних принципах, які пропонує Всесвітня програма освіти у сфері прав людини, й, відповідно, передбачатиме наступні етапи:

Етап 1: Аналіз нинішнього стану освіти у сфері прав людини в шкільній системі.

На сьогодні існує розроблена громадськими організаціями концепція та інструментарій такого дослідження. Необхідним буде лише доопрацювання за результатами проведеної пілотної фази, погодження і проведення системного аналізу.

Очікувані результати:

- національне дослідження з питань освіти у сфері прав людини в початковій і середній школах;
- поширення результатів дослідження на національному рівні за допомогою, наприклад, публікацій, конференцій, громадських дебатів для визначення основних напрямків реалізації національної стратегії освіти з прав людини в шкільній системі.

Етап 2: Визначення пріоритетів і розробка національної стратегії реалізації.

Очікувані результати:

- національна стратегія освіти у сфері прав людини в початковій та середній школах, яка визначає цілі та пріоритети і включає ряд заходів у сфері реалізації на період 2018 – 2021 роки.

Етап 3: Реалізація та контроль.

Очікувані результати:

- залежно від пріоритетів національної стратегії реалізації, до результатів можуть відноситися, наприклад, прийняття законодавства, створення механізмів для координації діяльності в рамках національної стратегії реалізації, підготовка нових підручників та навчальних матеріалів, проведення навчальних курсів, розробка таких, що передбачають широке використання методик викладання/навчання, розробка антидискримінаційних стратегій, що забезпечують захист усіх учасників системи освіти тощо.

Етап 4: Оцінка.

Очікувані результати:

- національна доповідь про результати реалізації національної стратегії освіти у сфері прав людини в початковій і середній школах;
- рекомендації щодо майбутніх дій з урахуванням досвіду, отриманого в ході реалізації.

4. Оцінка фінансових, матеріально-технічних, трудових ресурсів, необхідних для виконання програми

Оцінка фінансових, матеріально-технічних, трудових ресурсів, необхідних для виконання програми, буде здійснена в ході розробки операційного плану дій.

5. Основні стратегічні напрямки програми

Державна політика України у сфері освіти

«Така політика, що розуміється як декларування урядом своїх твердих намірів, зокрема у вигляді законодавства, планів дій, навчальних програм, політики щодо підготовки кадрів і т.п., повинна чітко акцентувати підхід до освіти, що базується на правах людини. Такі декларації дозволяють впроваджувати принципи прав людини в масштабах всієї системи освіти. Політика розробляється на основі широкої участі й у взаємодії з усіма зацікавленими сторонами і забезпечує виконання міжнародних договірних зобов'язань відповідної держави, щодо забезпечення і розвитку якісної освіти, наприклад зафіксованих у Конвенції про права дитини ООН»¹

Варто відзначити, що принаймні при розробці Національної стратегії у сфері прав людини² і Плану дій³ з її реалізації використовувався підхід до розробки політики, заснований на участі. Завдяки цьому вдалося внести до цих документів декілька важливих положень. Зокрема щодо розроблення загальнодержавної програми освіти у сфері прав людини та інші.

Україною ратифіковано більшість міжнародних документів, що містять положення щодо освіти у сфері прав людини. Міжнародні органи згадують у своїх рекомендаціях як позитивні спостереження, так і виклики. Зокрема, ще у 2011 році Комітет з прав дитини ООН був занепокоєний тим, що «повага та просування прав людини ...» не були внесені до основоположних принципів освіти. Проблемою залишається те, що подібні міжнародні документи, в тому числі і Всесвітня програма освіти у сфері прав людини, не перекладаються українською мовою і в багатьох випадках доступні лише англійською мовою. Це зменшує шанси широкого обговорення.

Процес розробки нових освітніх стандартів у сфері громадянської освіти, робота над створенням нової концепції середньої школи, зміни в законодавстві є сприятливими факторами. Дуже важливо, щоб ці процеси реформування базувалися на правах людини, дотримувались принципу послідовності і узгоджували дії різних учасників процесу. Бракує системного і послідовного підходу, що базувався б на аналізі існуючого стану справ щодо освіти у сфері прав людини, передбачав чіткі й вимірювані очікувані результати.

Бракує визначеної й системної політики щодо професійної підготовки і навчання педагогічних кадрів у сфері прав людини. Позитивним є участь громадських організацій і міжнародних інституцій у підготовці навчальних матеріалів з

¹ Всесвітня програма освіти в сфері прав людини. Резолюція 59.113 В ГА ООН від 14 липня 2005 року.

² Указ Президента України від 25.08.2015 р «Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини».

Офіційний портал Верховної Ради України. –<http://rada.gov.ua/> режим доступу

<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/501/2015>

³ Розпорядження КМУ від 23.11.2015р. № 1393-р «Про затвердження плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року». Розпорядження КМУ - Урядовий портал, режим доступу - <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnprd?docid=248740679>

громадянської освіти, розробка компетентностей щодо громадянської освіти. Важливо при цьому приділяти належну увагу компетентностям з прав людини. Багато із цих питань ще потребують великого обсягу роботи над документами і процедурами реалізації положень нового Закону України «Про освіту».

Стратегічна мета:

забезпечення підходу, що базується на правах людини у процесі вироблення стратегій, формування законодавства в галузі освіти, розробка освітніх стандартів і навчальних програм, реформування системи підготовки кадрів в системі освіти.

Очікувані результати:

- процес розробки політики передбачає участь усіх учасників освітнього процесу;
- виконуються міжнародні зобов'язання у сфері освіти з прав людини (моніторинг виконання ратифікованих міжнародних договорів; врахування, переклад і розповсюдження рекомендацій та керівних принципів міжнародних органів; підготовка національних звітів і співпраця з недержавними організаціями і т.п.);
- стратегії і законодавство в галузі освіти базуються на принципах прав людини;
- державна політика у сфері освіти з прав людини є системною і послідовною: спирається на вимірювані індикатори досягнення результатів, базується на аналізі існуючої ситуації;
- освітні стандарти і навчальні програми в системі середньої освіти включають компетентності щодо прав людини, розробляються керівні принципи щодо їх врахування на різних етапах забезпечення освітнього процесу (організація, викладання, професійна підготовка кадрів, підготовка підручників та методичних посібників і т.п.);
- наявність комплексної державної політики щодо освіти з прав людини у підготовці кадрів, кваліфікаційних вимог до професії, акредитації діяльності недержавних організацій.

Завдання, що важливо враховувати при складанні плану дій:

- розробка адаптованих критеріїв (індикаторів) відповідності національного законодавства міжнародним стандартам освіти у сфері прав людини. Проведення аналізу національної законодавчої бази, що регламентує впровадження освіти у сфері прав людини у систему освіти;
- закріплення розроблених/адапованих критеріїв у базових нормативних документах законодавства;
- інформування відповідальних осіб про прийняті рішення ;
- моніторинг відповідності національного законодавства міжнародним стандартам освіти у сфері прав людини. Аналіз та удосконалення національної законодавчої бази, що регламентує впровадження освіти у сфері прав людини у систему освіти, навчальних стандартів та програм;
- організація системи підтримки впровадження та реалізації міжнародних стандартів освіти в сфері прав людини в систему освіти України.

Здійснення державної політики

«Ефективність політики забезпечується послідовною реалізацією стратегії, включаючи такі заходи, як виділення адекватних ресурсів та створення координаційних механізмів, що забезпечують злагодженість, моніторинг і підзвітність. Така стратегія має виходити із факту багатосторонності усіх

зацікавлених як на національному (наприклад, міністерство освіти, педагогічні навчальні заклади, науково-дослідницькі установи, недержавні організації), так і на місцевому рівнях (наприклад, місцеві органи влади, директори шкіл та їхній апарат, батьки і учні) і передбачати їхнє залучення до практичної реалізації політики в сфері освіти»⁴.

Наразі за ініціативи громадянського суспільства розпочала роботу група по розробці національного плану освіти у сфері прав людини. До групи увійшли фахівці, які представляють громадські організації і державні відомства.

Процес оновлення освітніх стандартів та навчальних програм свідчить про модернізацію підходів до загальної середньої освіти в Україні. Однак елементи, що стосуються освіти у сфері прав людини, впроваджуються не завжди системно, у результаті чого у багатьох випадках мають імітаційний характер. Головною причиною є відсутність або недостатність відповідних компетентностей щодо прав людини у посадових осіб, відповідальних за здійснення державної освітньої політики.

Проблему поглиблює відсутність чіткого плану дій. Тому важливо визначитись з координаційним органом, відповідальним за питання освіти у сфері прав людини, яким, за логікою, має бути Міністерство освіти і науки з прав людини.

Бракує системного і послідовного підходу до реалізації державної політики, що передбачав би чіткі й вимірювані очікувані результати, план дій і його фінансове забезпечення.

Стратегічна мета:

забезпечення послідовної реалізації стратегії з освіти в сфері прав людини на основі системного (послідовного, планово-менеджерського) підходу, з чіткою координацією і виділенням необхідних ресурсів.

Очікувані результати:

- існує координаційний механізм щодо освіти у сфері прав людини з визначенням основних суб'єктів та їхніх функцій, національного координаційного органу;
- посадові особи, відповідальні за здійснення освітньої політики на державному та місцевому рівнях, володіють на достатньому рівні компетентностями щодо прав людини;
- здійснення державної політики щодо освіти у сфері прав людини спирається на вимірювані індикатори досягнення результатів, базується на аналізі існуючої ситуації, передбачає чіткий покроковий план дій з необхідним фінансовим забезпеченням;
- працює система моніторингу і оцінки здійснення державної політики щодо освіти у сфері прав людини.

Завдання, що важливо врахувати при складанні плану дій:

- створення координаційного органу реалізації стратегії у сфері освіти з прав людини
- формування ефективного координаційного механізму здійснення державної політики щодо освіти у сфері прав людини на рівні документального регламентування та ресурсного забезпечення;
- забезпечення базового навчання з прав людини посадових осіб, відповідальних за окремі сегменти здійснення державної політики щодо освіти у сфері прав людини;

---

⁴ Всесвітня програма освіти в сфері прав людини. Резолюція 59.113 В ГА ООН від 14 липня 2005 року.

- забезпечення ефективного механізму системного моніторингу процесу реалізації державної політики щодо освіти у сфері прав людини;
- вироблення послідовного операційного плану з фінансовим забезпеченням та гарантування дієвої системи державної підтримки.

Навчальна атмосфера (освітній простір)

«... створення атмосфери, де права людини на повсякденній основі реалізуються і відчуються усім складом школи. Навчання прав людини охоплює не тільки пізнавальний елемент, але й соціальний і духовний розвиток, включення до процесу навчання обох сторін. Атмосфера, що базується на правах людини передбачає повагу і підтримку прав людини щодо всього складу школи та характеризується взаєморозумінням, взаємною повагою і відповідальністю. Наявність такої атмосфери дозволяє дітям вільно виражати власні погляди і брати участь у житті школи, а також створює для них належні можливості для взаємодії із зовнішнім світом»⁵.

Оновлюється законодавство щодо освіти, відповідно до якого школа отримує більше автономії. Значна доля свободи і відповідальності в організації освітнього процесу опиняється у місцевої громади. Втім, практика гарантування права на освіту в умовах автономії школи практично відсутня.

У загальноосвітніх навчальних закладах є серйозні проблеми із процедурами створення, обговорення, затвердження основних документів, котрі регулюють взаємовідносини учасників навчально-виховного процесу конкретної школи. Існують серйозні розбіжності із трактуванням повноважень діяльності органів шкільного самоврядування, перш за все батьківського.

Школи, на жаль, поки що залишаються місцем, де доволі часто виникають проблеми з правами людини, відбувається фізичне та психологічне насильство, не дотримуються необхідні демократичні процедури, які б дозволяли усім учасникам освітнього процесу реалізувати та захистити свої права. Учні стикаються у школі з численними порушеннями і як жертви, і як свідки, що є негативним досвідом для почуття власної гідності та поваги до інших.

Не лише недостатня присутність в освітньому процесі відповідного змісту, методів та навчальних матеріалів, але й сама шкільна атмосфера, взаємовідносини не дозволяють досягати цілей освіти з прав людини у більшості українських шкіл.

Концепція Нової Української школи та новий Закон про освіту надають можливість докорінної зміни шкільної атмосфери й освітнього процесу із врахуванням вимог Всесвітньої програми освіти з прав людини, однак реальних механізмів впровадження змін поки що не достатньо.

Стратегічна мета:

забезпечення такої організації освітнього процесу і життя шкільної громади, що базується на правах людини.

Очікувані результати:

- наявність і відповідність принципам прав людини шкільних регламентів (Статут, інші внутрішні правила), демократичні процедури їх формування;

---

⁵ Всесвітня програма освіти в сфері прав людини. Резолюція 59.113 В ГА ООН від 14 липня 2005 року.

- наявність недискримінаційної політики, що виражається у шкільних регламентах та поведінці учасників освітнього процесу;
- визнання і заохочення досягнень у сфері прав людини серед учасників освітнього процесу;
- педагоги мають широкі можливості для освіти в сфері прав людини, професійного розвитку, застосування нових прогресивних методів, участі в обміні найкращим досвідом на національному і міжнародному рівнях, а трудові відносини будуються на принципах прав людини;
- учні мають широкі можливості для самовираження, виконання відповідальних завдань, участі у процесі прийняття рішень. Учні мають доступ до зрозумілих і дієвих механізмів захисту своїх інтересів;
- взаємодія між школою, місцевим самоврядуванням і громадою побудована на принципах взаємопідтримки і співпраці, участі в процесі прийняття рішень, обміну найкращими практиками і послугами. Участь у міжнародних програмах обміну.

Завдання, що важливо врахувати при складанні плану дій:

- виробити критерії оцінки школи щодо підходу до організації освітнього процесу і життя шкільної громади, що базується на правах людини, виробити відповідні критерії атестації педагогів та адміністраторів школи;
- розробити і розповсюджувати керівництва щодо такої організації освітнього процесу і життя шкільної громади, що базується на правах людини, використовуючи приклади найкращих практик;
- навчання та інформування усіх учасників освітнього процесу щодо такої організації освітнього процесу і життя шкільної громади, що базується на правах людини;
- запровадити постійний моніторинг та надання рекомендацій школам щодо такої організації освітнього процесу і життя шкільної громади, що базується на правах людини;
- організувати систему підтримки і консультування, юридичного захисту для учасників освітнього процесу.

Викладання і навчання

«Впровадження або удосконалення навчання прав людини потребує застосування всеосяжного підходу до навчання, що відображає цінності прав людини. Концепція, що ґрунтується на правах людини і практика мають зайняти своє місце у всіх аспектах освіти, причому починати треба якомога раніше. Так, наприклад, навчальні програми мають базуватися на правах людини у своєму змісті і цілях, методи повинні мати демократичний характер і пронизані духом залученості, а усі матеріали і підручники повинні відповідати нормам прав людини»⁶.

Компетентнісний підхід дозволяє використовувати потенціал різних предметів для освіти у сфері прав людини, втім педагогам бракує досвіду і знань щодо формування цілей, організації процесу взаємної інтеграції з навчальними планами по різних предметах для формування в учнів компетентностей щодо прав людини. Не завжди дозволяють це зробити і предметні навчальні програми.

Поки що не вистачає підготовки педагогів щодо застосування методів навчання, які відповідали б принципам прав людини.

---

⁶ Всесвітня програма освіти в сфері прав людини. Резолюція 59.113 В ГА ООН від 14 липня 2005 року.

Бракує методичних посібників для вчителів з освіти у сфері прав людини. Інформація про ті посібники, що існують, не розповсюджується і не популяризується широко серед педагогів.

Важливо відмітити, що поступово зростає кількість інформаційних ресурсів, якими можуть користуватися педагоги для освіти в сфері прав людини. Є необхідним заохочення педагогів у користуванні цими ресурсами.

Не є поширеною практика застосування у педагогіці новітніх інформаційних технологій.

Шкільні підручники з предметів гуманітарного циклу містять мало тем, пов'язаних з правами людини. Часто це трапляється через вади освітніх стандартів і навчальних програм, у багатьох випадках спостерігається викривлення змісту розуміння прав людини.

Підручники з різних предметів можуть містити інформацію, що не відповідає цінностям і принципам прав людини, приклади, що мають дискримінаційний характер.

Особливої уваги заслуговують негативні риси підручників з правознавства, за якими навчалася велика кількість старшокласників та молодих людей, що закінчили школу після 2010 року. Підручники побудовані за структурою, де права людини мають лише певний, далеко не основний аспект. Виклад починається з певних норм, котрих кожен повинен дотримуватися в суспільстві й закінчується різними формами відповідальності за вчинені порушення. Тема прав людини розкрита дуже поверхнево, а механізми захисту прав людини вказані у дуже загальному вигляді та явно не в достатньому обсязі. У підручниках немає системності і послідовності у викладанні прав людини. Одна з головних проблем підручників – це те, що автори мають різні погляди та використовують різні концепції у певних розділах. Наприклад, найпоширенішою помилкою є констатація, що права людини викладаються у законах й визначаються державою. Підручники є достатньо консервативними і загалом побудовані за взірцями радянської школи права.

Варто відзначити, що відбувається певна еволюція розуміння ролі підручників з різних предметів, а не лише з правознавства, у становленні світогляду, базованому на розумінні цінностей рівності, недискримінації та поваги до прав людини. Існують якісні посібники з експертизи підручників, втім бракує критеріїв, пов'язаних з оцінкою з точки зору освіти з прав людини.

Бракує розробленої й доступної для педагогів системи якісної і кількісної оцінки досягнення компетентностей у сфері прав людини.

Стратегічна мета:

забезпечення цілісного підходу до освіти у сфері прав людини шляхом комплексного поєднання цілей та змісту програм, ресурсів, методик, кількісної і якісної оцінки.

Очікувані результати:

- розроблено систему критеріїв та рекомендацій щодо науково-методичного забезпечення освітнього процесу (зокрема антидискримінаційна експертиза);
- розроблено систему навчання та/або методичної підтримки зацікавлених суб'єктів щодо застосування вимог (критеріїв, рекомендацій) науково-методичного забезпечення освітнього процесу;
- підготовлені і забезпечені якісні навчальні матеріали (посібники для вчителів, підручники для учнів);

- здійснюється всебічна підтримка процесу отримання знань (заохочення, позитивні приклади);
- використовуються новітні інформаційні технології;
- здійснюється якісна та кількісна оцінка (процесів, результатів та наслідків освітнього процесу), оцінка поведінки учнів (критерії, інструменти), реалізація принципів прав людини для якісної та кількісної оцінки учнів (гласність – обґрунтування оцінки).

Завдання, що важливо враховувати при складанні плану дій:

- розробити основні вимоги науково-методичного забезпечення освітнього процесу: критерії, рекомендації для освітнього процесу відповідно до принципів освіти у сфері прав людини;
- регламентувати вимоги (критерії, рекомендації) науково-методичного забезпечення освітнього процесу відповідно до принципів освіти у сфері прав людини;
- інформувати суспільство про основні вимоги (критерії, рекомендації) науково-методичного забезпечення освітнього процесу та навчати суб'єктів, залучених до забезпечення освітнього процесу, застосовувати певні вимоги відповідно до принципів освіти сфері прав людини;
- здійснювати моніторинг забезпечення освітнього процесу;
- сприяти організації державно-громадської підтримки процесу забезпечення освітнього процесу.

Освіта і професійний зріст шкільного персоналу

«Щоб школа була зразком щодо навчання і практичної реалізації прав людини, важливо, щоб викладачі і співробітники школи мали можливість прищеплювати цінності прав людини і бути слугувати прикладом їх реалізації. Завданням освіти і професійного зросту викладачів має бути розширення їхніх знань про права людини, виховання в них прихильності принципам прав людини і бажання втілювати їх в життя. Крім того, оскільки права людини належать і самим співробітникам школи, необхідно, щоб вони працювали і навчалися в атмосфері поваги до їхньої гідності і прав»⁷.

Головним викликом для здійснення педагогічними колективами освіти у сфері прав людини є неготовність переважної кількості вчителів до цього.

Освіта у сфері прав людини більше виглядає як індивідуальна ініціатива окремих вчителів.

Існуюча система підготовки і підвищення кваліфікації педагогів та інших співробітників школи потребує реформування.

Важливим є використання досвіду недержавних організацій, які працюють у сфері освіти з прав людини чи громадянської освіти. Не можна стверджувати, що їхній досвід ігнорується. Проте така співпраця зазвичай не є системною.

Стратегічна мета:

забезпечення системної підготовки і підтримки освіти у сфері прав людини педагогів та керівників закладів освіти.

Очікувані результати:

---

⁷ Всесвітня програма освіти в сфері прав людини. Резолюція 59.113 В ГА ООН від 14 липня 2005 року.

- система підготовки та підвищення кваліфікації педагогів та інших співробітників сфери освіти включає навчання прав людини; методологію викладання прав людини; питання підходу до школи, як до громади, що базується на правах людини;
- методологія професійної підготовки педагогів та інших співробітників школи відповідає цілям і принципам освіти в сфері прав людини, поєднує теорію з практикою;
- розробляються та поширюються належні й доступні інформаційні ресурси та матеріали професійної підготовки;
- створюються професійні мережі і майданчики для співпраці та обміну досвідом у сфері освіти з прав людини на національному та міжнародному рівнях;
- працює система моніторингу й оцінки професійної підготовки педагогів, інших співробітників шкіл та підвищення їхньої кваліфікації.

Завдання, що важливо враховувати при складанні плану дій:

- розроблення/укладання та «пілотування» навчальних програм курсів/спецкурсів з освіти у сфері прав людини для підготовки педагогічних працівників у вищих навчальних закладах (бакалаври/магістри);
- формування методології підготовки у сфері освіти з прав людини, заснованої на цінностях прав людини, засад/принципів освіти з прав людини відповідно до вимог сучасної освіти («про», «через», «для»; компетентнісний підхід);
- забезпечення організаційного, інформаційного і науково-методичного супроводу/підтримки безперервного навчання педагогів у сфері освіти з прав людини (створення спільнот педагогів-практиків);
- моніторинг професійної підготовки педагогів та інших співробітників школи у сфері освіти з прав людини.